

MIKSER

Piše: Matija Jovanović

1% ZA KULTURU – ČIJA KAMPANJA?

Određeni iskazi o Srbiji su odavno postali činjenice: „Za kulturu se ne izdvaja dovoljno novca.“; „Novac iz javne kase se ne troši racionalno.“; „Ne postoji dobra kontrola nad raspodelom i potrošnjom javnog novca.“; „Netransparentnost je jedan od gorućih problema.“; „Apatija je opšteprisutna u našem društvu.“

I pored toga, katkad se pojave ljudi koji pokrenu neku inicijativu, želeći da promene nešto. Tako se nedavno pojavila kampanja pod nazivom *1% za kulturu* koju sprovodi asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije, a koja se bavi pomenutim činjenicama.

Iako je teško, ako ne i nemoguće, ne složiti se sa zahtevima kampanje, ona je u mnogome manjkava a njeni zahtevi nedovoljni, te je stoga važno napraviti osvrt na nju, ne iz potrebe da se kampanja ili njeni ciljevi omalovaže, već upravo suprotno, radi isticanja potrebe da se njeni zahtevi prošire.

1% ZA KULTURU

U junu ove godine asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije (NKSS) najavila je pokretanje kampanje *1% za kulturu* sa ciljem da utiče na promenu načina finansiranja kulture u Srbiji, pre svega kroz povećavanje davanja iz budžeta. S obzirom na činjenicu da država Srbija trenutno ne izdvaja ni 1% ukupnog republičkog budžeta za sektor kulture, te da je preporuka UNESCO-a da se izdvaja barem toliko, sam naziv kampanje postaje samorazumljiv.

Pokretanju ove kampanje prethodilo je komparativno istraživanje izdvajanja za kulturu u zemljama regiona, kao i u njihovim glavnim gradovima koje su sproveli Centar za empirijske studije kulture jugoistočne Evrope i NKSS.

Iako se pokazalo da su budžeti Republike Srbije tj. grada Beograda drugi po visini u regionu, udeo koji se iz njih izdvaja za kulturu je najmanji. Procentualno, najveća izdvajanja iz državnih budžeta za kulturu u 2019. godini imala je Severna Makedonija (1.55%), a za njom slede Slovenija (1.68%), Crna Gora (1.13%), Hrvatska (0,88%), dok je Srbija na poslednjem mestu sa 0.74%. Što se glavnih gradova tiče, ubedljivo najveći procenat iz budžeta izdvaja za kulturu Ljubljana (9,88%), za-

tim Podgorica (7,47%), Skoplje (7,02%), Zagreb (5,75%), dok najmanje izdvaja Beograd (4,12%). Kada se sva ova izdvajanja konvertuju u evre *per capita*, Srbija i Beograd su ubedljivo poslednji na listi, jer Severna Makedonija, pretposljednja na takvoj listi, izdvaja više nego duplo u odnosu na Srbiju.

Ono što bode oči u ovom istraživanju je naizgled odsustvo kriterijuma po kojima su odabrane zemlje koje će se porediti, što predstavlja ozbiljan metodološki problem. Ne može se reći da se poredi zemlje bivše Jugoslavije, jer nedostaje Bosna i Hercegovina. Ne može se reći da se poredi zemlje zapadnog Balkana jer pored BiH nedostaje i Albanija. Takođe je nejasno zbog čega su izostavljene i druge zemlje jugoistočne Evrope kao što su Bugarska i Grčka. Dakle, ključna stvar za svako istraživanje, a to je kriterijum po kome se biraju „ispitanici“, nedostaje, ili je barem nevidljiv za javnost. Pored opšteg povećanja izdvajanja iz javne ka-

aktera kulturne scene u procese donošenja odluka i upravljanja javnim sredstvima koja se izdvajaju za kulturu.

Kampanja je promovisana putem interneta, ali i kroz javne razgovore u nekoliko gradova u Srbiji. Zahtevi koji su izneti u kampanji, koja uključuje i online peticiju, upućeni su Ministarstvu kulture, Ministarstvu finansija, kabinetu Ane Brnabić i Savetu za kreativne industrije.

ŠTA JE SPORNO?

Počnimo od publike kojoj se kampanja obraća i koju poziva da joj se priključi. Na svom sajtu NKSS poziva „umetnike, menadžere u kulturi, kustose, istraživače, organizacije koje se bave kulturom, obrazovne i kulturne ustanove“ da se pridruže kampanji. Zapravo, ovde je mnogo bitnije pitanje ko nije izričito pozvan, a ne ko jeste, pošto je sasvim legitimno i neophodno da budu pozvani oni koji su navedeni – međutim, oni nisu dovoljni.

MIKSER

Matija Jovanović: 1% za kulturu – Čija kampanja?

ŠTRAFTA

Aleksandra Sekulić: Koga propuštamo?

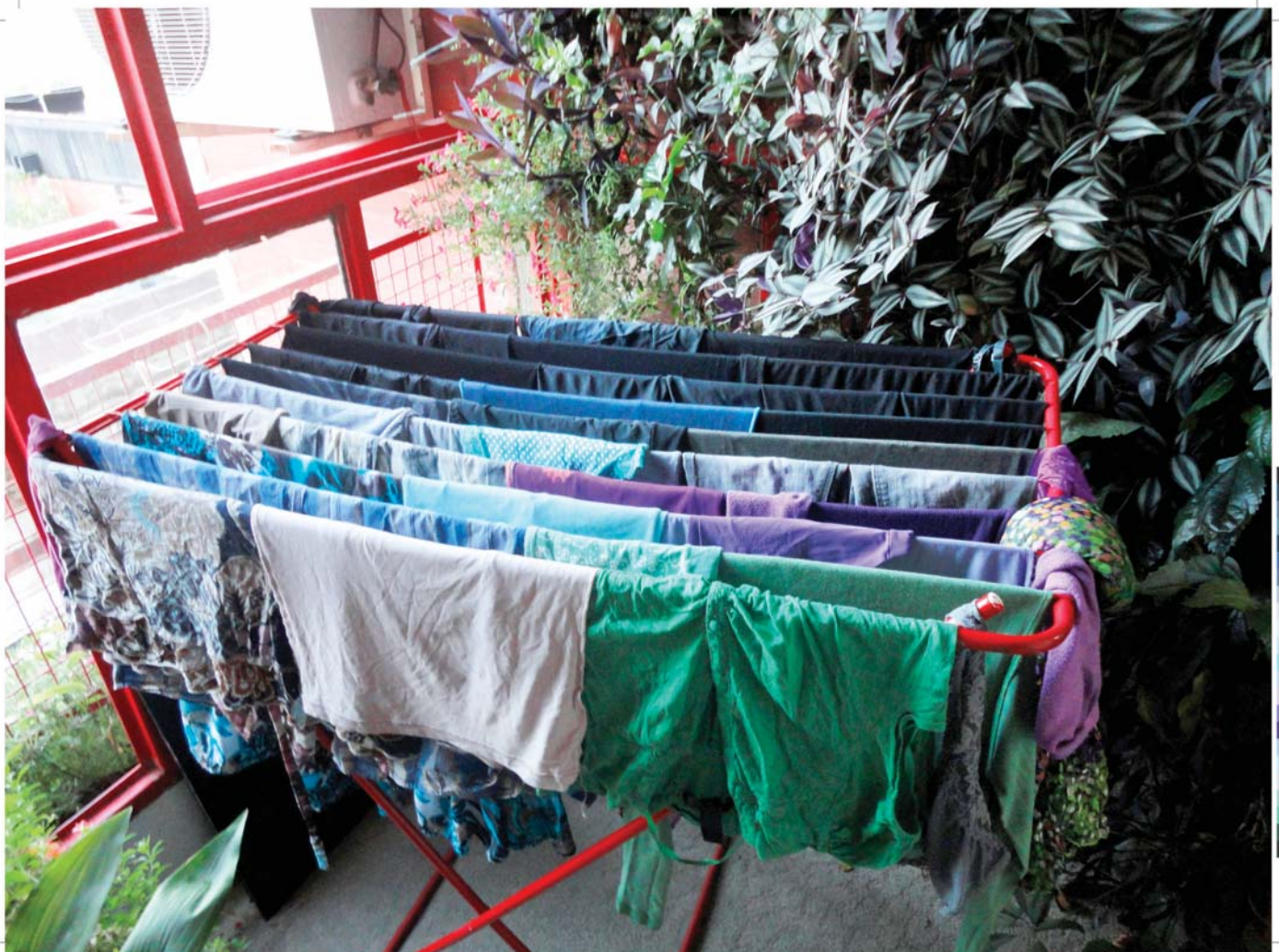
ARMATURA

Jelena Veljić: Nekima (skoro) sve, nekima (skoro) ništa

ZID

Ivana Smiljanić: „Uređivanje (u domaćinstvu i umetnosti)

publičkom budžetu, odnosno oko 80% novca namenjenog gradskom Sekretarijatu za kulturu, odlazi na „održavanje funkcionisanja ustanova kulture“, što u najvećoj meri predstavlja ju plate i administracija. Umetnici, menadžeri,

se, konkretne oblasti za koje se traže veća sredstva su programi u kulturi, projekti na osnovu konkursa, istraživanja u oblasti kulture, decentralizacija kulture, programi razvoja publike, vraćanje kulture u škole. Takođe su važni i zahtevi za uvođenjem jasnih i transparentnih procedura u oblastima upravljanja i raspodele javnih sredstava, kao i uključivanje

Nigde nije bio upućen poziv radnicima i radnicama u kulturi (kao ni njihovim strukovnim udruženjima i sindikatima) koji svoje, najčešće izuzetno male plate primaju iz budžeta. Ovo je neobično naročito ako se uzme u obzir da je predstavnica NKSS-a Virdžinija Đeković u gostovanju na televiziji N1 iznela podatak da oko 70% ukupnog novca namenjenog kulturi u re-

kustosi i drugi akteri se mogu svrstati u radnike u kulturi, međutim oni su ipak beli okovratnici koji imaju i veća primanja i mnoge druge privilegije koje drugi radnici u kulturi nemaju. Postoje mnogi koji rade u kulturi koji ne spadaju u navedena zanimanja, a ne samo da su neophodni, već upravo na njima počiva kompletna logistika u umetničkoj/kulturnoj produkciji.

ARMATURA

Piše: Jelena Veljić

NEKIMA (SKORO) SVE, NEKIMA (SKORO) NIŠTA

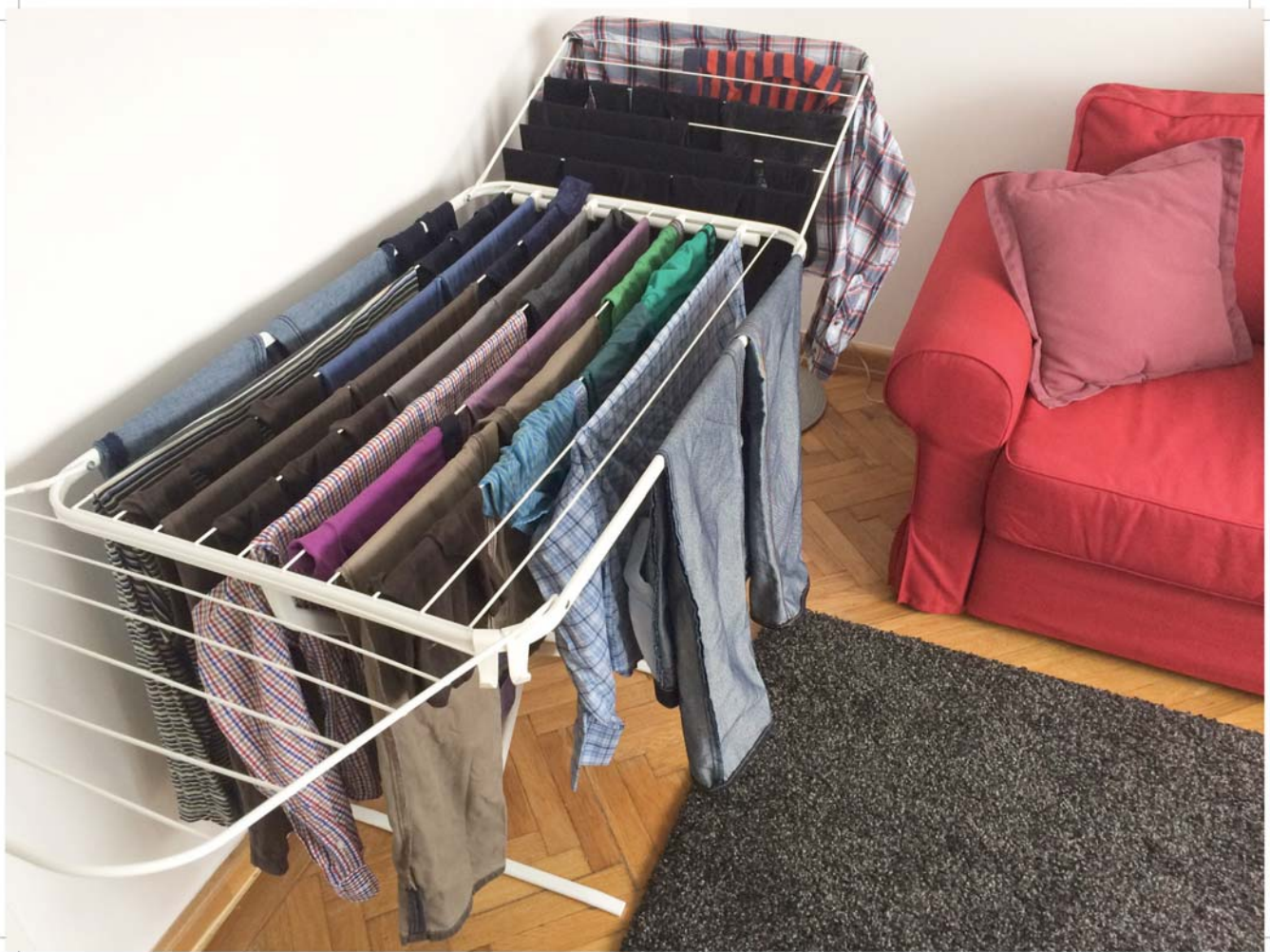
Zaposleni u „Pošti Srbije“ već duže vreme nalaze se u teškom položaju, najvećim delom zbog malih plata. Protesti poštara već su se odigrali početkom godine, a završeni su nakon što su im predstavnici vlasti obećali ispunjenje dve trećine zahteva. Pošto tokom godine obećanja nisu ispunjena, 2. decembra održan je protest poštanskih radnika i radnica ispred Glavnog poštanskog centra Beograd, a nakon toga došlo je i do obustave rada u izvesnom broju radnih jedinica u Beogradu, Zrenjaninu, Kikindi, Lazarevcu, i drugim mestima. Obustavom rada, između ostalog, zahtevalo se povećanje plata do visine republičkog proseka. Za deset dana štrajka i protesta, ljudi sa mesečnim primanjima od tridesetak hiljada doživeli su premeštanja na druga radna mesta, šikaniranje, suspenzije, a neki od njih pokušali su da izvrše samoubistvo.

Desetak dana kasnije, potpisan je sporazum između Vlade i radnika i radnica JP „Pošta Srbije“. „Sporazumom je predviđeno povećanje plate od 13,1 odsto, ali će ukidanjem Zakona o umanjenju zarada dobiti još dodatnih 3,8 odsto. Od 1. januara 2020. godine dobiće i povećanje regresa od 1.000 dinara. Povećanjem plate poštar sa 20 godina radnog staža imaće platu od oko 45.000 dinara, plus 1.000 dinara regresa.“ navedeno je u saopštenju koje je Vlada uputila javnosti.

Dok su protesti poštanskih radnika i radnica trajali, ni narodni poslanici/ce nisu sedeli dokoni. Početkom decembra usvojena su dva zakona iz oblasti rada – Zakon o agencijskom zapošljavanju i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje.

Agencijsko zapošljavanje dugo se nalazi na dnevnom redu društveno-političkog života, kao delatnost koja godinama funkcioniše – potpuno nezakonito. Mario Reljanović, stručnjak u oblasti radnog prava, kritikovao je najpre način donošenja ovog zakona – od početne verzije koja, prema njegovim rečima, nije bila sasvim loša, stiglo se do finalne, dorađene verzije, koja nije u obzir uzela realne primedbe stručne javnosti i sindikata, već, čini se, samo mišljenja velikih agencija za „lizing“ radne snage. Sam tekst zakona to i pokazuje – ne postoje ograničenja u pogledu kategorije zaposlenih ili delatnosti, kvalitet rada agencija kontrolisaće ionako neefikasna i potkapacitirana inspekcija rada, pojam „uporednog zaposlenog“ prema kome se određuje istovetnost uslova rada redovno zaposlenih i radnika/ca zaposlenih preko agencije, ostao je nedovoljno jasan, potencijalni broj ustupljenih radnika/ca kod jednog poslodavca utvrđen je na štetu radničkih interesa, a potpuno je nejasno na koji način će radnici/ce zaposleni na ovaj način moći da stupe u štrajk.

Drugi zakon koji je izmenjen u ovom periodu – Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje – takođe je zanimljiv primer tendencije države da postupa suprotno interesima radnika i radnica. Zakon se donosi, kako je navedeno u Nacrtu, „u cilju obezbeđivanja uslova za sprovođenje sveobuhvatne reforme poslovnog okruženja, stvore zakonske pretpostavke za priliv investicija, zapošljavanje i privredni rast i omogućuje povoljniji uslovi privređivanja rasterećenjem privrednih subjekata.“ Počevši od 1. januara, stope doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje koje plaća poslodavac smanjene su za 0,5%, a „novoosnovana privredna društva koja obavljaju inovacionu

ZID

Ivana Smiljanić

„Uređivanje (u domaćinstvu i umetnosti)“

Ivana Smiljanić izlaže izbor kompozicija opranog veša iz svoje dugogodišnje prakse prostiranja veša „po kućama“. Ova praksa je pokušaj adekvatnog odgovora na republičku kulturnu politiku po kojoj je umetnost nepotrebno opterećenje za državnu kasu. Pažljivom analizom raspodele sredstava koja se u poslednjih 10-ak godina dodeljuju u ovoj oblasti, jasno je da se pod umetnošću podrazumeva tzv. povratak starim vrednostima i očuvanje tradicije, a slušajući izjave visokih državnih zvaničnika, ispostavlja se da je uloga umetnika da krasi domove osiromašenog stanovništva, a umetnice među njima imaju preče dužnosti: da se okrenu porodici i vođenju domaćinstva, sa armijom drugih žena, čijom su emancipacijom ozbiljno ugroženi napadak i brojnost nacije. Kompozicije su pažljivo i znalčki ređane, umetnica je u njih utkala sva znanja stečena na osnovnim i magistarskim studijama, poštujući likovne kanone, tonske skale i valere, o čemu je ostavila diskretni vodič za gledačko oko: tonski ključ na obodu svake zabeležene kompozicije.

delatnost“ oslobođena su od plaćanja doprinosa po osnovu zarade osnivača. Kao podsticaj za zapošljavanje, poslodavci će u određenoj meri biti oslobođeni od plaćanja doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za kvalifikovanog novoza- poslenog radnika/cu – 70% poreza i 100% dopri- nosa za PIO tokom 2020. godine, 65% poreza i 95% doprinosa za PIO u 2021. godini i 60% pore- za i 85% doprinosa za PIO kada je reč o zaradama koje će se isplaćivati 2022. godine. „Predložena zakonska rešenja ne stvaraju dodatne troškove građanima i privredi“ napomenuto je u Nacrtu Za- kona. Ipak, na istom mestu navedeno je da će smanjenje stope doprinosa za obavezno penzijs- ko i invalidsko osiguranje na teret poslodavca, dovesti do procenjenog smanjenja budžetskih pri- hoda na oko 9,8 milijardi dinara. „Efekat na fiskal- ni rezultat opšte države je negativan u iznosu od 7,5 milijardi dinara, a koji se smatra opravdanim imajući u vidu efekte u smislu podsticanja zapo- šljavanja,“ navodi se u tekstu Nacrta.

Ovih dana Poreska uprava je objavila i spisak najvećih poreskih dužnika. Prema pisanju me- dija, od aktivnih pravnih lica, u prvih 10 dužni- ka spadaju Marko Mišković i firma Mera Invest (1.08 milijardi dinara), Magna prom, firma po- vezana sa Miroslavom Bogičevićem (990.4 mi- liona dinara), Dunav grupa i Dušan Borovica (772 miliona), kao i drugi poznatiji „poslodavci“ – Dragan Đurić, Vasilije Mičić, Vidoje Vujić itd. Ukupan dug – oko 7 milijardi dinara.

Kompanija Pink se nije našla na ovom spisku, a to i ne čudi, s obzirom na to da je, prema podacima do kojih je došao CINS, „Pink godinama uspevao da odloži plaćanje poreza pa je tako Poreska upra- va za četiri godine omogućila reprograma duga na ukupno 93 rate“. Kako je navedeno, od 2012, kada je Pink dugovao 231,2 miliona dinara, pre- ko 2014, kada je kompaniji omogućeno da dug od 197,5 miliona plati odloženo na 12 rata, pa do 2016 godine kada je dug iznosio 389,1 miliona di- nara, a omogućeno je da se plati u 60 rata, jedno je zasigurno ostalo nejasno – po kojim kriteriju- mima je Poreska uprava odlučila da odlaže plaća- nje duga Pinku. Kako će proći ostali dužnici iz te- kuće godine, ostaje da vidimo.

Kako su prošli poštari, videli smo. „Povećanjem plate poštar sa 20 godina radnog staža imaće platu od oko 45.000 dinara, plus 1.000 dinara regresa.“ ■